

JORD- OCH SKOGSBRUKSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 27/2010 rd

**Regeringens proposition med förslag till lagar
om ändring av 48 a kap. i strafflagen, av tvångs-
medelslagen och av vissa lagar som har sam-
band med dem**

Till lagutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 10 november 2010 en proposition med förslag till lagar om ändring av 48 a kap. i strafflagen, av tvångsmedelslagen och av vissa lagar som har samband med dem (RP 221/2010 rd) till lagutskottet för beredning och bestämde samtidigt att jord- och skogsbruksutskottet ska lämna utlåtande till lagutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Lena Andersson, justitieministeriet
- överinspektör Jussi Laanikari, jord- och skogsbruksministeriet
- jakt- och fiskeövervakare Jaakko Saaristo och jakt- och fiskeövervakare Markus Aho, Forststyrelsen
- jurist Vesa Malila, Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK rf
- biträdande verksamhetsledare Sauli Härkönen, Jägarnas centralorganisation

- forskningschef Vesa Ruusila, Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet
- naturvårdsexpert Tapani Veistola, Finlands naturskyddsförbund rf
- ombudsman Panu Hiidenmies, Finlands Jägarförbund
- ombudsman Heikki Taskinen, Kannonkosken-Kivijärven riistanhoitoyhdistys
- ombudsman Veikko Seuna, Mellersta Nylands jaktvårdsförening
- jaktchef Juha Kuittinen, Norra Karelens jaktvårdsdistrikt
- ombudsman Pekka Julkunen, Rautavaaran riistanhoitoyhdistys
- styrelsemedlem Martin Hägglund, Salon seudun riistanhoitoyhdistys
- ombudsman Anne Ollila, Renbeteslagsföreningen
- juristsekreterare Aimo Guttorm, Sametinget
- lagman Juha Tervo, Kajanalands tingsrätt
- kommissarie Kari Karppinen, polisinrättningen i Kajanaland
- professor Matti Tolvanen, Östra Finlands universitet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmän motivering

Utskottet konstaterar att jakt enligt jaktlagen (615/1993) bör bedrivas med hänsyn till principen om bärkraftigt nyttjande och utan risk för viltbestånden, utan onödig skada på naturen och utan onödigt lidande för djuren. Olaglig jakt äventyrar viltvårdsmålen, och då den riktar sig mot något utrotningshotat, sällsynt eller särskilt värdefullt villebråd hotar den allvarligt djurstammens existens i Finland. Om olagliga fångstsätt eller fångstmetoder används, händer det att djuren orsakas onödigt stort lidande. Den negativa stämpeln på sådan olaglig verksamhet kan komma att drabba också laglig jakt, skada jaktens rykte och göra att nya, inte minst unga intresserade inte börjar utöva jakt som hobby. Det är således viktigt med tanke på viltvården, naturskyddet och principerna för laglig jakt i jaktlagen att allt grövre former av jaktbrott förebyggs och beaktas i lagstiftningsväg. Att dölja och utnyttja byte är i sin tur en del av den svarta ekonomin som upprätthåller olaglig jakt. Ett led i kampen mot ekonomisk brottslighet är att förebygga kommersiellt utnyttjande av olagligt byte.

Utskottet noterar att antalet polisanmälda jaktbrott och jaktförseelser inte har ökat i nämnvärd grad de senaste åren. Däremot har jakt- och djurskyddsbrott mot stora rovdjur uppdagats och i en del av dem har gärningsmännen aldrig avslöjats. Det finns misstankar om en mer yrkesmässig verksamhet än tidigare också när det gäller olaglig jakt på älg.

Det framgår av propositionens motivering att jaktbrott i vanliga fall ger böter, trots att det högsta lagfästa straffet för brottet är fängelse i högst två år. Där sägs vidare att gärningens särskilda råhet, eftersträvade avsevärda ekonomiska vinning, planmässighet och inriktning på särskilt skyddsvärda djur inte beaktas i de nuvarande jaktbrottsbestämmelserna.

Ett hot om strängare straff inverkar kanske inte ensamt på gärningsmännen, om det beror på slumpen om man åker fast eller inte. Men om den som planerar ett brott förutom ett hot om strängare straff också måste räkna med hotet om

ett långt jaktförbud, att förverka nyttan och hjälpmedlet vid brottet, kan påföljderna som helhet bedömt antas ha en förebyggande effekt både för planmässiga och spontant begångna grova jaktbrott. Det är alltså mycket som talar för långa jaktförbud för jaktbrott. Jaktförbud och hot om jaktförbud spelar i praktiken en mycket betydelsefull roll i att förebygga brott och för återfall i brott. Sakkunniga som utskottet har dessutom påpekat att förverkandepåföljderna för de aktuella brotten bör bestämmas så att de är lika stränga som påföljderna för andra liknande brott.

Utskottet noterar det som sägs i motiven om att det längsta straffet sex månader fängelse för döljande av olagligt byte är betydligt lindrigare än för det häleribrott som kriminaliseras i 32 kap. i strafflagen, där en gärning i grundformen kan ge fängelse i ett år och sex månader. Tidigare doldes och nyttjades olagligt byte i liten skala, ofta inom familjekretsen eller byasamhället. Gärningarna har inte ansetts vara lika klandervärda som till exempel vanemässigt häleri. Men situationen håller på att förändras. Domstolarna behandlar fall där färdiga försäljningskanaler har organiserats för det olagliga bytet redan innan jaktbrottet har begåtts. Det finns misstankar om en svart marknad för byte av jaktbrott. Förekomsten av färdiga försäljningskanaler bidrar till att upprätthålla olaglig jakt. Arbetsfördelningen mellan jägarna, de som hanterar bytet och de som säljer bytet kan nuförtiden jämföras med organiserad och planmässig verksamhet inom andra brottstyper.

Genom att dölja olagligt byte och inte minst genom handel med bytet upprätthålls olaglig jakt, anser utskottet. När planmässig och vinstsyftande olaglig jakt är förenad med försäljning av bytet längs färdiga kanaler, är döljande av bytet inte långt från olaglig jakt. Jaktbrottslighetens ökade planmässighet bör därför stämmas av mot inställningen till döljande av olagligt byte som erhållits genom jaktbrott.

Ett syfte med propositionen är att göra förundersökningen av jaktbrott effektivare genom att tillåta nya tvångsmedel. Den stora risken för att

åka fast förebygger brott, konstaterar utskottet. Det spelar en stor roll att övervakningsmyndigheternas samarbete, informationsgång och den lokala jakt- och fiske övervakningen har blivit effektivare på senare år. Olagliga gärningar kan förebyggas särskilt genom ökad synlig övervakning. Men det framgår av motiven att övervakningen inte kan byggas ut så mycket att risken för att åka fast i ödemarken därigenom märkbart skulle öka. Den som planmässigt begår brott kan således räkna med att vinningen av brottet är större än risken för att åka fast. Myndigheterna får sannolikt uppgifter om bara en relativt liten del av de planmässiga jaktbrotten och fallen av döljande av olagligt byte. Det är utredningstekniskt svårt och krävande att utreda brott, ta fast gärningsmännen och bevisa att jägare och säljare av bytet stått i kontakt med varandra. För att göra undersökningen effektivare måste således sådana nya undersökningsmetoder som tvångsmedelslagen tillåter tas i bruk.

Med stöd av tvångsmedelslagen är det för tillfället inte möjligt att utnyttja teleövervakning eller inhämta uppgifter om mobilteleapparaters läge vid förundersökning av jaktbrott eller döljande av olagligt byte. Straffet för grovt jaktbrott föreslås vara högst fyra år fängelse och då skulle förundersökningsmyndigheten med stöd av 5 a kap. 3 § i tvångsmedelslagen kunna ges tillstånd att rikta teleövervakning mot den som är misstänkt för brottet och att inhämta uppgifter om dennes mobilteleapparats läge. För att de här tvångsmedlen ska kunna tillgripas för att utreda ett brott som begåtts av någon som är misstänkt för grovt döljande av olagligt byte anser utskottet att bestämmelserna i tvångsmedelslagen bör kompletteras särskilt med detta brott, precis som regeringen föreslår.

Sammanfattningsvis anser utskottet att propositionen är behövlig och motiverad. Utskottet tillstyrker lagförslaget med anmärkningarna ovan och ändringsförslagen nedan.

Detaljmotivering

Lagförslag 1

1 a §. Grovt jaktbrott. Regeringen föreslår en ny 1 a § om grovt jaktbrott i 48 a kap. i strafflagen. Enligt den nya paragrafen kan ett jaktbrott bedömas vara grovt, om det begås på ett synnerligen rått eller grymt sätt, brottet riktar sig mot en stor mängd vilt, om det eftersträvar avsevärd ekonomisk vinning eller om det begås särskilt planmässigt. Jaktbrottet anses vara grovt dessutom om en brunbjörn, en järv, ett lodjur, en skogsvildren, utter eller varg dödas eller skadas. Dessutom ska brottet bedömt som en helhet vara grovt, i linje med den praxis som införts i samband med totalreformen av strafflagen. Enligt motiven skulle en grov gärningsform vara ett sätt att styra rättspraxis så att gärningar av detta slag bedöms som mer klandervärda, och ett lagfäst minimistraff för gärningarna skulle bidra till att ett straff som står i rätt proportion till deras klandervärdhet blir utmätt.

Om man överväger att lagstifta om en grov gärningsform, är det absolut nödvändigt för bestämmelsens acceptabilitet att hitta de argument som måste vara uppfyllda för att gärningen på goda grunder ska kunna anses mer klandervärd än den nuvarande grundformen. Inte minst när det gäller paragrafens 5 punkt är det värt att notera att såväl EU:s som Finlands policy för att skydda storvilt för sin framgång i allt väsentligt är beroende av lokalinvånarnas attityder. På grund av de stora rovdjuren är lokalinvånarna oroade över sin egen och sina barns säkerhet och förlusterna av boskap, husdjur, jakthundar och vilt (bland annat skogsvildren). Allt detta måste vägas in om man vill nå balans med skyddsmålet i habitatdirektivet.

På senare år har en lång rad särskilda åtgärder vidtagits för att öka lokalbefolkningens tolerans mot stora rovdjur. Rätten att bevilja undantagslov för att jaga stora rovdjur som innebär ett särskilt hot om avsevärda skador och som hotar säkerheten fördes i augusti 2008 över från jord- och skogsbruksministeriet till jaktvårdsdistrikten. Det har gjort ansökningsförfarandet enklare

och förkortat behandlingstiderna. Att beslutsfattandet har delegerats till regional nivå, vilket var utgångspunkten också i reformen av jaktvården (RP 237/2010 rd), förmodas höja medvetenheten om att problemen i förekommande fall kan åtgärdas. I början av december 2009 trädde en ny viltskadelag i kraft (105/2009), som förbättrar ersättningssystemet. Enligt motiven bidrar förbättringarna i ersättningssystemet till den allmänna acceptabiliteten om medborgarnas positiva attityder till skyddet av arter som enligt habitatdirektivet kräver särskilt skydd (RP 90/2008 rd — JsUB 13/2008 rd).

På grund av de stora rovdjuren är lokalinvärnarna som sagt oroade över sin egen och sina barns säkerhet och förlusterna av boskap, husdjur och jakthundar. I det här sammanhanget noterar utskottet att bestämmelserna om rätt till nödtillståndshandling i strafflagen är tillämpliga också vid jakt. En nödtillståndshandling har alltid samband med ett konkret fall, en tvingande situation. Var och en har rätt att försvara sitt eget och andras liv mot ett djurs attack, i förekommande fall till och med genom att döda djuret.

Det är också tillåtet att försvara sin egendom som en nödtillståndshandling. En sådan situation är för handen till exempel när ett rovdjur angriper en hund på en gårdsplan eller vid jakt. Likaså får andra djur, som får i en inhägnad, skyddas mot angrepp från en varg eller björn. Om det inte går att stoppa ett attackerande djur på något annat sätt ska det vara tillåtet att döda djuret som en nödtillståndshandling. Utskottet påpekar att rätten till nödtillståndshandling inte täcker in till exempel sådana situationer att ett rovdjur dödas som en försiktighetsåtgärd innan det finns någon konkret risk för attack. Men det menar att det finns en konkret risk för attack när rovdjuret befinner sig i omedelbar närhet av ett betande husdjur eller en hund vid jakt. Det är ofta svårt och tvetydigt att bevisa det finns en konkret risk.

Det är i sig motiverat att de djurarter som räknas upp i propositionen skrivs in särskilt i bestämmelsens rekvisit. Utskottet framhåller också att paragrafens 5 punkt, precis som hela paragrafen, bara gäller uppsåtligt förfarande. Punk-

terna 1—4 anger verksamhet som ofrånkomligen alltid är uppsåtlig. Också ordet "dödas" i 5 punkten avser normalt uppsåtligt dödande (som exempel rekvisitet för dråp, SL 21:1). Men med hänvisning till det som sagts om tillämpningen av bestämmelserna om nödtillståndshandling och till att utskottet inte anser det lämpligt att dödande eller skadande av ett djur av en viss art i sig leder till att gärningen i vissa fall klassificeras som grov med avvikelse från principerna i övriga punkter i paragrafen, föreslår det att rekvisitet för grovt jaktbrott i 5 punkten begränsas med särskilda kriterier. Följaktligen föreslår det att punkten godkänns med en sådan formulering att dödande eller skadande av de djur som där nämns utgör ett grovt jaktbrott bara när jaktmetoden eller jaktredskapet är olagligt eller när ett motordrivet fordon har använts vid jakten i strid med jaktlagen eller när gärningen i övrigt bör anses vara hänsynslös. Med en sådan formulering ligger det sista kriteriet i paragrafen i linje med övriga kriterier. Utskottets förslag till avgränsning hindrar också att grov gärningsform tillämpas vid tvetydiga fall av nödtillståndshandling eller fall som närmar sig nödtillståndshandling.

Den ändrade paragrafen lyder alltså som följer: "en brunbjörn, en järv, ett lodjur, en skogsvildren, utter eller varg dödas eller skadas med hjälp av ett fångstredskap eller en fångstmetod som är förbjuden enligt jaktlagen (615/1993) eller genom att bryta mot begränsningarna i användningen av motordrivna fordon enligt jaktlagen eller genom att i övrigt gå hänsynslöst till väga". Grovheten ska dessutom bedömas som en helhet enligt propositionen.

I en rapport till utskottet konstateras det att det nu föreslagna hänsynslöshetskriteriet är ett av kriterierna för grovt narkotikabrott (SL 50:2). Provt på hänsynslöshet kan till exempel vara att döda en björn i vinteridet eller att döda en björnhona med avsikt att ungarna lämnas att dö i naturen. En hänsynslös gärning kan också vara det att ett djur länge förföljs med något annat fordon än ett motordrivet fordon. Likaså kan det vara hänsynslöst att i grupp leta efter och döda ett

djur, även om brottet inte kan anses särskilt planmässigt på det sätt som avses i 4 punkten.

Med den föreslagna formuleringen innebär paragrafen att det i sig precis som nu är straffbart som jaktbrott att döda en brunbjörn, en järv, ett lodjur, en skogsvildren, utter eller varg, eftersom det handlar om fredade djur. Det största straffet för grundformen av gärningen är två år fängelse. Av jaktbrottet följer normalt jaktförbud, förverkande av redskapet till staten, förverkande av bytet eller dess värde och i vanliga fall också förverkande av vapenlicens. Här är det inte stor skillnad mellan vanlig och grov gärningsform. Utskottet noterar att även om rekvisitet formuleras med avvikelse från propositionen, hindrar det inte i nämnvärd grad undersökningen av olaglig jakt på de här djuren i de fall som man särskilt vill komma åt genom lagändringen (planmässigt dödande, eftersträvande av vinning, hänsynslöshet).

4 a §. *Grovt döljande av olagligt byte.* Utskottet hänvisar till den föreslagna ändringen i 1 a § och föreslår att också 4 a § 4 punkten ändras för konsekvensens skull.

Utlåtande

Jord- och skogsbruksutskottet föreslår

att lagförslag 2—5 godkänns utan ändringar och

att lagförslag 1 godkänns i enlighet med propositionen men 1 a och 4 a § med följande ändringar:

48 a kap.

Om naturresursbrott

1 a §

Grovt jaktbrott

Om vid jaktbrott

(1—4 punkten som i RP)

5) en brunbjörn, en järv, ett lodjur, en skogsvildren, utter eller varg dödas eller skadas *med hjälp av fångstredskap eller fångstmetoder som är förbjudna i jaktlagen (615/1993) eller genom att bryta mot begränsningarna för användningen av motordrivna fordon i jaktlagen eller i övrigt gå hänsynslöst till väga*

och brottet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för *grovt jaktbrott* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

4 a §

Grovt döljande av olagligt byte

Om vid döljande av olagligt byte som har erhållits genom jaktbrott

(1—3 punkten som i RP)

4) föremålet för brottet är en brunbjörn, en järv, ett lodjur, en skogsvildren, utter eller varg *som dödas på det sätt som framgår av 1 a § 5 punkten i detta kapitel*

och brottet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för *grovt döljande av olagligt byte* dömas till böter eller fängelse i högst tre år.

JsUU 27/2010 rd — RP 221/2010 rd

Helsingfors den 14 januari 2011

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Jari Leppä /cent
vordf. Pertti Hemmilä /saml
medl. Lasse Hautala /cent
Hannu Hoskonen /cent
Anne Kalmari /cent
Johanna Karimäki /gröna
Lauri Kähkönen /sd
Mats Nylund /sv
Pentti Oinonen /saf

Klaus Pentti /cent
Petri Pihlajaniemi /saml
Erkki Pulliainen /gröna
Kari Rajamäki /sd
Arto Satonen /saml
Katja Taimela /sd
Pekka Vilkuna /cent
ers. Markus Mustajärvi /vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Carl Selenius.